

Зоя Комарова* **ЛЕКСИКО-ГРАМАТИЧНІ МАРКЕРИ ПЕРЕХІДНОЇ ГОВІРКИ В РОМАНІ «ГОЛОС ПЕРЕПІЛКИ» МАРІЇ ТКАЧІВСЬКОЇ**

Статтю присвячено проблемі використання та функціонування діалектних елементів у художньому дискурсі. Досліджено мову роману «Голос перепілки» сучасної письменниці Марії Ткачівської з погляду відображення в ній діалектних рис говірки села Рожнів Косівського району Івано-Франківської області. Виокремлено й проаналізовано морфологічні, лексичні і фразеологічні риси говірки, з'ясовано конотативне значення діалектних лексем і фразем відповідно до їх контекстної реалізації в художньому творі. Визначено позанормативні елементи літературної мови, які зберігають ознаки перехідних говірок гуцульсько-буковинської групи говорів південно-західного наріччя.

Ключові слова: художня мова, говірка, говір, діалектний елемент, діалектні риси, контекст, лексико-семантична група.

Zoia Komarova. Lexical and Grammatical Markers of Transitional Dialect in the Novel “The Voice of the Quail” by Maria Tkachivska. The article is devoted to the problem of the use and functioning of dialectal elements in literary discourse. The language of the novel “The Voice of the Quail” by contemporary writer Maria Tkachivska is studied in terms of reflecting the dialectal features of Rozhniv village, Kosiv district, Ivano-Frankivsk region.

Morphological features of the dialect are identified and analyzed, in particular the usage and spreading of the inflections -ов, -ев, -еви in certain case singular forms of first and second case nouns and in pronouns coordinated with them; truncated pronoun stems, their ancient enclitic forms and borrowed lexemes; formants -си, -ци in reflexive verbs, sometimes in their preposition; specific ways of forming personal verbs of the present tense and subjunctive mood; forms of adverbs whose grammatical forms differ from the literary normative ones, their truncated stems and colloquial modified forms; dialectal forms of numerals denoting numbers in the second decimal place, as well as particles, conjunctions, and interjectives.

It has been found that the vocabulary of Rozhniv village contains vocabulary of different dialects – Pokutsko-Bukovyna, Hutsul, and Naddnistrian – which indicates its transitional status. The text of the work uses lexical and semantic groups of words to nominate persons on various grounds (kinship, age, social status, etc.), to name clothes and headdresses, household items and household utensils, dishes and food, animals, to denote signs, actions, processes, states, etc. The dialect includes borrowings from other languages, including Polish and German. A significant part of the vocabulary is made up of dialectal phraseology, which is commonly used, but some of them retain specific national features, their connotative meaning being determined by the context.

***Зоя Комарова**, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови та методики її навчання Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини (Умань, Україна); e-mail: komarova_zoya@ukr.net.

Most dialect lexemes and phrases are codified regional and academic lexicographic works. The vocabulary of the dialect is characteristic both for the speech of the characters and for the author's description of nonplot elements that enhance the realistic portrayal of reality.

Key words: artistic language, dialect, dialectal element, dialectal features, context, lexical and semantic group.

У сучасній мовознавчій науці поряд із лінгвогеографічним вивченням української мови, визначальним для якого є ареальний підхід до опрацювання діалектних явищ, актуальними вважають наукові студії, спрямовані на з'ясування особливостей використання та функціонування діалектних елементів (словоформ, лексем, фразем) у художньому дискурсі, який має важливе значення «для спроб реконструювати не тільки деякі елементи національної, духовної і матеріальної культури (мовної, обрядової, предметної), а також їхні структурні особливості й локальні відмінності» [Зубрицька 2016, с. 101]. Аналіз діалектних рис (фонетичних, граматичних, лексичних тощо) у творах українських письменників сприятиме вирішенню проблеми взаємодії різнорівневих літературних і діалектних мовних одиниць у художньому тексті та встановленню тенденцій розвитку художнього стилю.

Виокремлення південно-західного наріччя української мови пов'язане з історією формування її діалектних різновидів. У межах цього наріччя виділяють три групи говорів: «волинсько-подільську (волинський і подільський говори), галицько-буковинську (наддністрянський, покутсько-буковинський, гуцульський, надсянський говори) та карпатську (бойківський, закарпатський, лемківський говори)» [Глібчук, Костів 2023, с. 90].

Аналізу окремих говорів південно-західного наріччя з погляду використання діалектних елементів у художній мові українських письменників присвячено чимало наукових розвідок лінгвістів. Зокрема, у дослідженні Василя і Валентини Грещуків «Південно-західні діалекти в українській художній мові» системно описано діалектні риси (фонетичні, морфологічні, лексичні і фразеологічні) окремих говорів південно-західного наріччя (гуцульського, покутського, бойківського і лемківського) у мові творів представників українського письменства XIX – першої половини XX століття: Ю. Федьковича, М. Павлика, І. Франка, Д. Харов'юка, Марка Черемшини, М. Коцюбинського, Г. Хоткевича, А. Крушельницького, О. Манчука, Д. Бедзика та ін. [Грещук,

Грещук 2010]. Б. Коваленко у монографії «Від ідіолекту до літературної мови: Поділля кінця XIX – початку XX ст.» дослідив особливості впливу на мову письменників-подолян (С. Руданського, А. Свидницького, М. Коцюбинського) рис подільського говору південно-західного наріччя та відображення в їхніх творах говіркових явищ на різних мовних рівнях: фонетичному, словотвірному, лексичному, граматичному [Коваленко 2020]. У розвідках Х. Стецик, Л. Добровольської, Л. Оксамитної [Стецик, Добровольська 2018; Стецик, Оксамитна 2021] проаналізовано наддністрянські діалектні риси в художній мові О. Маковея, Б. Лепкого, М. Яцкова, А. Чайковського, М. Шашкевича, Я. Головацького. У наукових студіях І. Матвіяса [Матвіяс 2005; Матвіяс 2010], М. Зубрицької [Зубрицька 2016], Ж. Колоїз [Колоїз 2010], Т. Тищенко, О. Зелінської [Тищенко, Зелінська 2012, с. 263] схарактеризовано особливості та виражальні можливості діалектної лексики бойківського, буковинського говорів у художніх дискурсах І. Франка, О. Кобилянської, М. Матіос та ін.

Усі дослідники одностайні в тому, що в українських художніх текстах XIX – початку XX століття діалектні елементи функціують як «компоненти тогочасної західноукраїнської літературної мови» [Стецик, Оксамитна 2021, с. 56], які письменники «використовували для утвердження їх як лексичних норм літературної мови» [Тищенко, Зелінська 2012, с. 263]. Уведення сучасними авторами елементів із виразними регіональними ознаками до художніх текстів зумовлене стилістичними потребами «для відтворення місцевого колориту, етнографічної ідентифікації героїв твору, реалістичного зображення подій, ситуацій, індивідуалізації мовлення персонажів тощо» [Грещук, Грещук 2010, с. 291].

Мовна канва твору «Голос перепілки» сучасної авторки Марії Ткачівської репрезентує говірку села Рожнів Косівського району Івано-Франківської області, розташованого на пограниччі Галичини, Буковини і Покуття, на території яких поширені гуцульський та покутсько-буковинський говори південно-західного наріччя. На думку М. Бігусяка, у Косівському районі Івано-Франківщини поширені «перехідні говірки гуцульсько-покутського порубіжжя», які засвідчують «найхарактерніші риси південно-західного наріччя, а також багатство спільних рис двох говорів на всіх мовних рівнях» [Бігусяк 2008, с. 71–72].

Попередні дослідження фонетичних рис діалектних елементів у тексті роману «Голос перепілки» засвідчили, що мова письменниці «містить чимало діалектних форм, фонетичні особливості яких характеризують системи вокалізму і консонантизму покутсько-буковинського і гуцульського говорів» та відображає «єдність говіркових елементів у перехідних зонах карпатської групи говорів» [Комарова 2024, с. 45]. Для більш повного аналізу особливостей діалектної мови роману письменниці важливим завданням є дослідження в її художньому тексті говіркових явищ не лише на фонетичному рівні, а й на інших мовних рівнях.

Мета пропонованої розвідки – виявити морфологічні, лексичні і фразеологічні риси діалектних елементів та з'ясувати конотативне значення діалектних лексем і фразем у межах їх контекстного вживання.

Діалектна морфологія в тексті твору репрезентована говірковими явищами в парадигмі самостійних і службових класів слів, а також вигуків. Із-поміж іменникових особливостей говірки можна виокремити такі, як: наявність закінчення **-ов** в орудному відмінку однини з прийменником **з** або без нього в іменниках жіночого і чоловічого родів, які належать до першої відміни. Ця закономірність уживання відмінкового закінчення характерна для загальних назв (**газдов, з сестров**) і власних імен (**з Парасков, з Олексов**): «...Я в й'го літах уже газдов був» (ГП, с. 15); «Ти сама приїхала? Не з Парасков, сестров» (ГП, с. 87); «Дорога Ганусько, ми з Олексов розписалиси» (ГП, с. 99). Простежуємо характерну флексію орудного відмінка **й** у прийменниково-займенникових формах **із тобов, зо мнов**, а також закінчення **-ев** у діалектній формі **з нев** замість літературно-нормативної **з нею**: «Скоро буде літо. Ми знов підем із тобов у ягоди» (ГП, с. 25); «То чого ж ти не х'тів йти зо мнов? – здивувалася Стефка» (ГП, с. 69); «Вода забере хату й тебе з нев» (ГП, с. 172).

В іменниках чоловічого роду другої відміни, основа яких закінчується на м'яку приголосну фонему, у давальному відмінку однини поширене закінчення **-еви** (**дєдеви, хлопцєви, горобцєви**): «Я скажу своєму дєдеви. Він тебе добре відлатає» (ГП, с. 18); «Гей, Іване. Відмінника пограєш у школі, а ту' дай змогу хлопцєви дістати подарунок» (ГП, с. 56); «Бойиши? Думав, шо тут горобцєви по коліно? – перервала мертву мовчанку Ганька, звертаючись до Мартина» (ГП, с. 27).

Характерною діалектною рисою в мовленні персонажів є залишки

енклітичної граматичної форми давального відмінка – **ті** – особового займенника **ти**: «*Най ті твоя Стефка підоймає, – відворкнула Микитиха...*» (ГП, с. 29).

Замість форми родового відмінка заперечного займенника **ніщо** вжито лексему **ніц**, від пол. піс 'ніщо, нічого' (ЕСУМ IV, с. 102): «*Шо стоїш, я сказав, шо ніц для тебе не маю*» (ГП, с. 18); «*Як тверезий, то людина. А як нап'єси, то з комареву ніжку нікому ніц не даст*» (ГП, с. 31). Іноді спостерігаємо усічення відмінкової форми займенника **нічого** – **нічо**: «*Тогди вари ще чай, бо в мене нічо' моцного нема*» (ГП, с. 103).

Означальний займенник **кожний** у говірковому мовленні репрезентований діалектною лексемою **кождий**, для якої характерне явище «гіперизму – непослідовного, несистемного заміщення звуків чи форм задля уникнення ненормативних і відтворення правильних форм» в уяві мовців [Колоїз 2010, с. 103]: «*Боїтси [Олекса], аби його не злапали, але кождий день в нагачах трошка масла приносить*» (ГП, с. 99); «*Зара' ше Варвара прийде. Кождий день до мене приходить*» (ГП, с. 155).

Присвійний займенник **своя** у формі давального відмінка однини має усічену форму **свої'** замість літературної *своєї*. Подібне усічення наявне і в прикметнику **сліпі'**, який уживається в межах одного контексту разом із займенником: «*Іди і скажи свої' сліпі' Стефци, шо я тебе відлупашив*» (ГП, с. 18).

У зворотних дієсловах на місці форманта **-ся** поширений його фонетичний варіант **-си**, наприклад, у лексемах **минулоси**, **чуєшси**, **дивиси** (**подивитиси**, **подивлюси**), **вхопивси**, **притулиси**, **бійтиси**, **боїшси**, **прошуси**, **змилюсердьтеси**, **лишиєси**, **тлумитиси**, **виробивси**: «*Уже все минулоси, Стефцю, минулоси*» (ГП, с. 9); «*Як чуєшси, – шепоче [Варвара]*» (ГП, с. 10); «*Дивиси, як за тебе вхопивси!*» (ГП, с. 27); «*Та бійтиси Бога, паночку. У мене дітвак сам лишиєси, – дихала глибоко Стефка*» (ГП, с. 34); «*Паночку! Змилюсердьтеси! У вас також є діти. Є, правда?*» (ГП, с. 34). Зрідка в окремих словах (**колишисі**, **трясисі**) спостерігаємо варіантне вживання форманта **-сі**. Варіативне поширення **си**, **сі** в говірці фіксує й «Атлас української мови», що свідчить про її перехідний статус (АУМ II, № 248). У деяких контекстах **си**, **сі** є залишками енклітичних форм знахідного відмінка зворотного займенника, які у препозиції відносно зворотного дієслова служать їх формальним показником та

можуть відмежовуватися від нього іншими словами: *«Колисочка нова-нова, колиска з горіха. Колишисі в колисочці, мамина утіхо. А як я сі постарію, на кого сі лишу? На тую дитиноньку, яку я колишу...»* (ГП, с. 13); *«Не трясисі, – почала заспокоювати Параска...»* (ГП, с. 78); *«Не твоє сі меле»* (ГП, с. 27); *«Хто си за бідного заступит? Хіба ще й ногов трутит, – казала Стефка...»* (ГП, с. 33).

Особові форми теперішнього (іноді у значенні майбутнього) часу дієслів **обвивати, жити** утворено за допомогою суфікса -й- (**обів'ю, жие**): *«Я обів'ю тобі груди. Застудишиси»* (ГП, с. 12); *«Оленка в Косові жие»* (ГП, с. 156). Дієслівні форми умовного способу зберігають енклітичні форми дієслова **бути** – **якби'м мав, хіба'м знала, би'м принесла**: *«Якби'м мав, не дав би! Иди!»* (ГП, с. 18); *«Хіба'м знала, що вітер занесе селітру в очи?»* (ГП, с. 21); *«Я би'м сама принесла тобі троха браги...»* (ГП, с. 26).

Для мовлення персонажів характерним є вживання говіркових форм прислівників, які мають відмінне від літературного граматичне оформлення, – **троха/трошка, туда, куда**: *«Ще трошка, Стефцю. Ще трошка, – заспокоює свою подругу Варвара»* (ГП, с. 7); *«Нам туда, видиши? – показала пальцем кудись у далечінь Варвара»* (ГП, с. 27); *«Та куда вона піде, Дозеку? Не жени її»* (ГП, с. 170). У тексті наявні й інші діалектні форми прислівників місця, зокрема: **тутка**<тут (СУМ Х, с. 330), **осьдечки**<осьде (СУМ V, с. 797), **дес-інде**<деінде (СУМ-20, с. 743), які вжито в таких контекстах: *«Тутка нам буде ліпше»* (ГП, с. 103); *«От тільки навіть не маю для вас ніякого почастунку, – низала господиня плечима. – ...осьдечки пара краяниць... – плуталася в словах Стефка...»* (ГП, с. 120); *«...Але її забрали дес-інде»* (ГП, с. 87). Іноді літературний варіант прислівника **тут** має усічену форму **ту'**: *«Я ту', – почувлося від печі. – Спи. Влодки вже легше...»* (ГП, с. 32).

Прислівники зі значенням часу охоплюють не тільки діалектні слова, як-от: **нинька**<нині (СУМ-20, с. 1949), а й розмовні та застарілі лексеми, до яких належать: **допіру**, від пол. *do piero* (ЕСУМ II, с. 110), **доперва**<тільки що, щойно (СУМ-20, с. 809–810), **дотеперечки**<дотепер, **тогда**<тоді (СУМ Х, с. 170): *«Стефко, може, ти би йшла нинька на службу за себе і за мене, а я ще посплю троха? – щоразу повторював Мартин»* (ГП, с. 53); *«Допіру Мартин почув, що палиця нарешті торкнулася стільниці столу, він легенько видихнув»* (ГП, с. 46); *«...Я доперва подумав, шо можеш і тут чай пити»* (ГП, с. 103); *«І тогда він би*

не покинув нас із Стефков?» (ГП, с. 49). Літературно-нормативний прислівник зараз ужито з усіченою основою – **зара'**: «Зара' ше Варвара прийде» (ГП, с. 155).

Замість форми вищого ступеня означального прислівника *швидко* використано діалектну лексему **борше** 'швидше' (СУМ-20, с. 743): «Боже поможи, аби Стефка борше розв'язалася, – знову зиркає [Варвара] на образи» (ГП, с. 7); «Борше! Я чую звуки» (ГП, с. 67). У мовленні персонажів ужито також діалектні форми означальних прислівників – **однако** і **ледво**, співвідносні за значенням із нормативними лексемами *однаково* (СУМ-20, с. 2061) і *ледве* (СУМ-20, с. 1489): «Як ви, мамо? Та не видиш як? На тебе чекала, Мартинцю. У мене все однако» (ГП, с. 155); «Їсти дають мало. Дуже мало. Ледво тримаємси» (ГП, с. 90–91). У другому прикладі наявний означальний прислівник *дуже*, замість якого в одному з наступних контекстів авторка використала діалектне слово **фист** 'дуже сильно' (СУГКР, с. 90), зафіксувавши на відповідній сторінці його тлумачення з ремаркою *діал.*: «Я би лише до Павла до дівчат не йшов. Вони в него фист файні...» (ГП, с. 127).

Категоріального значення модальної оцінки дії з погляду її зв'язку з реальністю набуває модальний прислівник **май** <можливо за умов синтаксичного функціонування як вставного слова: «Може, ти би їхала з малим у Куйбішів? Там завод будують. Май, хоч троха на хліб заробиш?...» (ГП, с. 133).

Діалектною особливістю вживання числівників у мові персонажів є випадання проривної фонemi /д/ у назвах числівників другого десятка (**сімнацять, вісімнацять**): «Отакої! Дівці сімнацять, а вона встидаєси!» (ГП, с. 102); «Мені нинька вісімнацять, – усміхнулася Ганна» (ГП, с. 103).

Для мови роману характерне діалектне вживання службових слів, зокрема часток і сполучників. Так, спонукальна частка **най** <хай у поєднанні з дієслівними формами виражає спонукування до дії: «Най робит, що знає, – казав Трохим...» (ГП, с. 15); «Ну, то де твій Борис? Ше не скис? Іди, най даст тобі сухарів, – глумилися діти, даючи Мартинові цигля за циглем (ГП, с. 16); «Най краще в мене болит шлунок, ніж у Варвари тіло» (ГП, с. 31).

Відмінне від літературної мови граматичне оформлення має обмежувальна частка **тільки** <тільки: «Тільки ти добрий, Боже, Тільки ти добрий, – шепотіла вона [Стефка] про себе...» (ГП, с. 14). Категоріальне значення стверджувальної частки передає лексема **бігме** «дійсно, насправді, саме так» (ТСДГГ, с. 14):

«Бігме, це шоколад, – подумав Мартин» (ГП, с. 58). У складі фразеологізму **бігме Боже** <боронь Боже **бігме** сприймається як клятва до Бога, а сталоє сполучення слів служить «для вираження застереження від чого-небудь лихого, небажаного і неприпустимого» (СУМ-20, с. 196): «Я не заходила на той поділок, – пояснювала Стефка. – Бігме Боже!» (ГП, с. 34); «На мене найлегше сперти. Але то не я зробила шкоду! Бігме Боже, не я» (ГП, с. 35).

Для висловлення наказу чи прохання у значенні частки **щоб** у тексті твору зафіксовано лексему **абис**: «І дитину абис під образами поставила. І в купіль абис свяченої води влила» (ГП, с. 176). У структурі складного речення з підрядним з'ясувальним ця словоформа функціонує як сполучник: «Я казав, аби'с більше не приходив?» (ГП, с. 31).

В окремих контекстах значення порівняльних сполучників *наче, немов* має лексема **гейби** (СГГ, с. 49), часового сполучника *поки* – лексема **заки**; вони виражають залежність підрядного речення від головного в складнопідрядних реченнях відповідної семантико-синтаксичної структури в таких контекстах: «Ну як? – Біля нього стояв Тодось. – Ти тут так притаївси, гейби з пекла втік» (ГП, с. 46); «Ходи, заки наші гарди не вернулиси» (ГП, с. 106).

Емоційно-вольові реакції персонажів твору передано за допомогою інтер'єктивів **йой, падоньку, ади**: «Йой, то ти вже така стара стала, – глумився Борис...» (ГП, с. 103); «Падоньку, а тут що дієтси? Ви шо, чисто подуріли?!...» (ГП, с. 170); «Ади, видиш, він такої втопив відро!» (ГП, с. 30). У тексті зафіксовано також етикетні мовні форми вітання, виражені вигуками **Слава Ісу/Йсу – Слава навіки**: «Слава Йсу! – мовила вчителька. Слава навіки, – стрепенулася Стефка...» (ГП, с. 119).

Лексичні діалектні елементи в мові роману «Голос перепілки» репрезентовано різними лексико-семантичними групами лексики, зокрема авторка вжила в тексті діалектні слова на позначення осіб за спорідненістю, віковими особливостями, зовнішнім виглядом, внутрішніми якостями, соціальним станом: **дедьо** 'тато' (СУГКР, с. 40): «Хлопці кажуть, що ти мій дедьо» (ГП, с. 17); **хлоп** 'чоловік' (СУГКР, с. 92): «Ласи свого хлопа, а не мого, – відвернулася Варвара й ще міцніше пригорнула Мартинову руку» (ГП, с. 27); **бахур** 'хлопча, підліток' (ТСДГГ, с. 12), від польського *bachor* (СУГКР, с. 18): «Певно, тільки сама вода лишилася, а бахурі казали, що він щодне лакітки їст, –

прикинув Мартин» (ГП, с. 17); **кавалер** ‘парубок’ (НРС, с. 134): «Тридцять п’ять як для села – то вже старий кавалер...» (ГП, с. 15); **вуйко** ‘старший віком чоловік; дядько’ (СУМ-20, с. 569; ГГ, с. 42): «То ви, вуйку, недалеко від мене живете» (ГП, с. 87); **родак** ‘родич’ (ГГ, с. 164): «Дівчата тримали одні одних за руки, як родаки» (ГП, с. 79); **обгойдра** ‘блудниця’, **гониці** ‘розпусниця’ (СГГ, с. 52), **війтра** ‘повія’ (ГП, с. 35), **прірва** ‘повія’ (ГП, с. 18): «Кажут, що я обгойдра, що гониці, що війтра» (ГП, с. 35); «Та з тов прірвов ніхто й балакати не стане» (ГП, с. 18); **красуля** ‘красуня’ (ГГ, с. 104), **красюк** ‘красень’: «Ви самі видите, що красулі на все село» (ГП, с. 122); «...Не такий красюк, як був дотеперечки» (ГП, с. 15); **бенькарт**, від нім. bankert ‘байстрюк’ (ГП, с. 17): «...Як взлощуси, то так віддубашу їх, що тим бенькартам ніц не схочеси» (ГП, с. 17); **гайдабура** ‘пустун, бешкетник’ (СУМ II, с. 16): «Знав [Мартин] лише, що якийсь гайдабура втелюючись туди [на клопоть землі] й зробив на ньому збитки...» (ГП, с. 33); **газда** ‘господар, чоловік’, **газдиня** ‘господиня, дружина’ (ГГ, с. 51): «Знає..., що Борис цієї ночі не запряже коней і не поїде з хлібом по повитуху, і не попросить священика, щоб той у таку пізню годину відчинив Райські врата в церкві, як це роблять газди для своїх газдинь, коли ті не можуть розродитися» (ГП, с. 8).

Досить широко представлено в тексті твору діалектну побутову лексику на позначення назв одягу, головних уборів: **платина** ‘хустка’ (ГГ, с. 150): «Щодня накидала на довгі чорні коси тоненьку платину...» (ГП, с. 14); **кошуля** ‘сорочка’ (ГГ, с. 103), від пол. koszula (ЕСУМ III, с. 70): «Тобі би нову кошулю, Мартине» (ГП, с. 110); **димка** ‘спідниця’ (ГГ, с. 59): «Стефка, як і раніше, ховала під тоненьку сіру платину свої чорні, як сім галок, коси, вбирала довгу вицвілу димку, сардак і виходила з хати» (ГП, с. 20); **гачі** ‘штани з домотканого сукна’ (СГГ, с. 48; ГСЛ, с. 179), **сподні**, від пол. spodnie (СУГКР, с. 84), **ногавиці** ‘штани’ (СУГКР, с. 38): «Мартин іще ніколи не носив такі сподні: вони були білі, як сніг» (ГП, с. 39); **кашкіт** ‘кашкет’ (ТСДГГ, с. 75): «Кашкіт як кашкіт, – подумав Мартин» (ГП, с. 17); **крисаня** ‘капелюх’ (СУМ-20, с. 1432; СУГКР, с. 57): «На стіні на новенькому гачку висіло Борисове старе вбрання: гачі, сардак і крисаня» (ГП, с. 17); **сардак** ‘рід верхнього теплого короткого сукняного одягу’ (СУМ IX, с. 58): «Він похатцем кидає свій сардак на сіно, ще дужче обхоплює Стефку руками» (ГП, с. 162); **кабат** ‘жіночий верхній короткий сукняний одяг’ (ТСДГГ,

с. 72): «Широкий вельветовий кабат і така сама вельветова спідниця не були їй до лиця, але їй не псували її тоненькому стану» (ГП, с. 74–75); **кацабайка** ‘вид куртки’, від пол. *casabajka* (ЕСУМ II, с. 408), ‘утеплена безрукавка; куфайка’ (НРС, с. 139): «Коли до Ганни підійшов вузлуватий, дужий німець у зеленій грубій вовняній кацабайці та сірому капелюсі із загнутими донизу крисами їй показав на неї, вона здригнулася» (ГП, с. 81).

Значну частину побутової лексики становлять лексеми для номінації речей господарського призначення, хатнього начиння: **ліниці** ‘відходи з льону після очищення’ (НРС, с. 162): «Кого кликати? Та хто прийде! – запитує їй відповідає Варвара. – Зараз запалю ліниці» (ГП, с. 7); **матірка** ‘конопляна нитка, якою після пологів перев’язували пуповину’ (ГП, с. 9): «Перетинає. Зав’язує матіркою» (ГП, с. 9); **силянка** ‘шнурок, нитка, на які щось нанизують’ (СУМ IX, с. 172): «Я назбираю тобі цілу силянку яриць» (ГП, с. 25); **ланц** ‘ланцюг’ (СУГКР, с. 60): «Зачинила двері Віктиної хати їй мов із ланца зірвалася» (ГП, с. 168); **верета** ‘домоткане покривало/простирадло, рядно’ (ГСЛ, с. 106; НРС, с. 69): «Та Стефка лежить у ліжку, накрита сірою вереткою» (ГП, с. 10); **обрус** ‘скатертина’ (ГГ, с. 136; НРС, с. 188): «На стіл накривала Ганна. Свій улюблений обрус не настелила: ще фрау загнівається» (ГП, с. 98–99); **полубічок** ‘саморобна дерев’яна бочка’ (ГГ, с. 154): «Коло самого вікна стояв маленький порожній полубічок для зерна...» (ГП, с. 16); **бурдюк(г)** ‘мішок із щільної козячої шкіри для зберігання молочних продуктів’ (ГГ, с. 31): «Коло самого вікна стояв ... новенький дзиглик із гладенькими шліфованими лапками, на ньому – бурдюк для молока» (ГП, с. 17); **дзиглик** ‘стілець’ (ГП, с. 17): «Було чути, як погойдується біля печі дзиглик...» (ГП, с. 23); **лавиця** ‘широка лава’ (СБГ, с. 248), ‘переносний ослін’ (ГГ, с. 108): «На перший раз стане! Вбирай штани! – скомандував пан Стоцький і відійшов від лавиці» (ГП, с. 46); **пуделко** – ‘коробочка’, від пол. *pudelko* (СУГКР, с. 77): «Мартин тримав у руках лиску пуделко, загорнене у фольгу їй не дихав» (ГП, с. 58); **куфер** ‘скриня’ (ГГ, с. 108), ‘дерев’яна скриня з випуклою кришкою для одягу’, від нім. *koffer* ‘чемодан, скриня’ (ЕСУМ III, с. 164; СУГКР, с. 58): «Ганна підходить до куфра розціпає маленьку залізну заціпку їй підносить важку ляду» (ГП, с. 89); **дзигарок** ‘годинник’ (ГГ, с. 59), від пол. *zegarek* (СУГКР, с. 41): «Може, газди дивляться на дзигарок, і їй треба вже бути там» (ГП, с. 82); **пательня** ‘сковорода’ (ГГ, с. 145): «Ось Ганна поправляє

свою пасочку й всміхається: «Цього разу моя такой краща». «Ввидимо, коли виросте! – усміхається у відповідь мама. – А тепер на пательню – і в піч» (ГП, с. 89); **блят** ‘поверхня кухонної плити’ (ГГ, с. 26): «Край печі на залізному бляті стояв маленький білий банячок, такий, як у нього вдома» (ГП, с. 17); **кошіль** ‘кошик’ (НРС, с. 151), **козубка** ‘козубенька’ (СУМ-20, с. 1350): «Сам коло кошелів не сідає, позирає лише, чи не подати кому яку козубку» (ГП, с. 143); **ясик** ‘мала подушечка’, від турецького *jastik* ‘подушка’ (ЕСУМ VI, с. 555): «Він [Мартин] поклав її [Стефку] на покутті, відігнавши звідти kota, і підклав під голову ясик» (ГП, с. 176); **миделко** ‘туалетне мило’ (СБГ, с. 288): «Можже, і миделко не можна було брати, а вона, Ганна, намочила його, навіть змилила трохи?» (ГП, с. 83).

Для номінації страв, продуктів харчування в тексті роману використано лексеми **зупа** ‘юшка’ (СУМ-20, с. 1200), ‘суп’ (НРС, с. 130), від пол. *zupa* (СУГКР, с. 47): «Зупу вона варила щодня. Єдина зупа, яку Ганна справді любила, – картопляна» (ГП, с. 97); **кулеша** ‘молочна страва з кукурудзяної муки’ (НРС, с. 154), ‘густа кукурудзяна каша’ (СУГКР, с. 58): «Стефко, а що таке «прірва»? – запитав якомсь Мартин, коли вони ввечері їли кулешу» (ГП, с. 20); **вурда** ‘варений невитриманий сир’ (СУМ-20, с. 570), ‘сир, виготовлений із сироватки’ (ГСЛ, с. 167): «У Параски все виходило ліпше: і хрестик на сорочці, і полотно на рушники. Навіть вурда, і та була солодша й жовтіша» (ГП, с. 89); **зелення** ‘зелень’ (СУМ-20, с. 1137): «Цибуля, морква, буряк і зелення на закришку росли тут» (ГП, с. 88); **краяниці** ‘тонко порізані пластерка картоплі, смажені на кухонній плиті’ (ГП, с. 119): «Стефка сиділа біля печі й дивилася на почорнілий блят, на якому виднівся скупенький рядочок краяниць» (ГП, с. 119); **мармуляда** ‘варення’ (СУМ-20, с. 1575), ‘мармелад’ (СУГКР, с. 64): «Не, нема дурних. Ми борше на мармуляду прийдем, – кепкує Палазя» (ГП, с. 144); **лакїтка** ‘ласощі’ (НРС, с. 159): «...Казали, що він щодне лакїтки їст...» (ГП, с. 17); **яриці** ‘суниці’ (СУМ IX, с. 648): «Коли Мартин збирав солоденькі яриці, Влодко тихо сидів собі й облизував пальці від ягід» (ГП, с. 21).

Назви тварин репрезентовані діалектними лексемами **лилик** ‘летюча миша; кажан’ (СУМ IV, с. 485; ГСЛ, с. 365), **вівчур** ‘самець вівчарки’ (СУМ-20, с. 399), **кутюга** ‘собака, пес’ (СУМ-20, с. 1413; СУГКР, с. 56), **пструг** ‘форель’ (СУМ, VIII, с. 376; ГГ, с. 159), **маржина** ‘велика рогата худоба’ (ГГ, с. 120): «Як лилик,

слухала навромацки свою нутрянну стихію й неслася між водою й берегом, лиш би повернути собі, що їй належить» (ГП, с. 66); «Його [наглядача] губа дилькотала ще дужче, а зуби нагадували оскал вівчура» (ГП, с. 77); «Лиш блисне місяць, Мартин миттю до загорожі біжить, щоб часом якийсь кутюга швидше за нього не прибіг» (ГП, с. 124); «А бідні діти лапали в Черемоші для панів пстругів і шукали за звірами. Шо, їм було зле?» (ГП, с. 109); «Він [Мартин] ... завтра буде обходити його [Борисову] маржину й газдувати на його городі, який ніколи не стане Мартиновим...» (ГП, с. 159).

У художній мові М. Ткачівської чимало лексем, які належать до різних тематичних груп, наприклад: **лабуз** ‘зрізане та висушене бадилля кукурудзи без качанів’ (СУМ-20, с. 1468): «Пані Кася стояла біля хвіртки. Перед нею була низенька глиняна хатинка, побілена синім вапном і обкладена збоку лабузом» (ГП, с. 119); **гудз** ‘вузол’ (СУМ II, с. 189; СУГКР, с. 39): «Розплести коси, відчинити всі двері, відімкнути всі замки, розв’язати в хаті всі шнурки й гудзи, аби борше розв’язаласи, – згадує Варвара все, що знає від старших» (ГП, с. 8); **подря** ‘горище’ (СУМ VI, с. 755; СУГКР, с. 73): «І подря із сіном, як дві хати» (ГП, с. 143); **братрура** ‘піч для смаження, духовка’, від нім. bratröhre (ЕСУМ I, с. 249): «[Стефка] підійшла до печі й відчинила братруру» (ГП, с. 156); **Бечкова неділя** ‘Вербна неділя’, від **бечка** ‘верба’ (СУГКР, с. 19): «Була Бечкова неділя» (ГП, с. 36); **моква** ‘мокрота’ (СУМ IV, с. 781): «У душі була велика моква, висушити яку міг лише Бог» (ГП, с. 35); **ляпавиця** ‘сльота’ (ГП, с. 117): «Це був день, який утомився від ляпавиці» (ГП, с. 65); **проба** ‘репетиція’ (СГГ, с. 145): «У Степана через Івана щезла охота до всяких проб» (ГП, с. 56); **гавра** ‘рот’ (СУМ-20, с. 579; НРС, с. 100): «Бігме, це шоколад, – подумав Мартин, поглядаючи на маленькі коричневі квадратики, що покvapно щезали в Івановій невипареній гаврі» (ГП, с. 58–59); **горгоші** ‘плечі’ (СУГКР, с. 39): «Мартин то ніс малого на торгошах, то вів за руку» (ГП, с. 21); **фризура** ‘зачіска’ (ТСДГГ, с. 160), із французької frisure ‘завивка’ (ЕСУМ VI, с. 131), від пол. fryzura (СУГКР, с. 91): «Фрау Інґрід сама оплатила нову Ганнину фризур» (ГП, с. 101); **хосен** ‘користь’ (СУМ XI, с. 132; СУГКР, с. 92): «З них оден хосен» (ГП, с. 127); **гайдамаш** ‘рейвах’ (ГП, с. 131): «Ба-ба! Ба-ба! – цвікали Созон та Ярko, розвівши гайдамаси на цілу вулиць» (ГП, с. 131); **пльастерок** – змен.-пест. до **пльастер** ‘скибка’ (СУМ-20, с. 2458): «Вечера була така, як завжди: хліб, кілька пльастерків сиру й чай» (ГП,

с. 103); **порція** ‘чарка, чарка горілки’ (СУМ-20, с. 2679; СГГ, с. 141): «*Ти перше порцію неси, бо вже щос у горлі пересохло, – регоче Ганька*» (ГП, с. 144); **грунь** ‘вершина гори’ (СУМ-20, с. 704], ‘хребет гори’ (СУГКР, с. 39): «*Вона [Ганна] уявляла знову своє дитинство, маму, свою Парасочку, свою хатину з глиняною долівкою, вікно, з якого виднівся грунь гори, і час перед Великоднем*» (ГП, с. 89); **джемора** ‘темна гущавина’ (ГГ, с. 58): «*Лише не йдем у темні джемори, бо там страхи страшезні, там навіть ведмеді є, – казав Мартин до Влодка й садив його на галявині*» (ГП, с. 21); **дворець, двірець** ‘залізнична станція, вокзал’ (СУМ-20, с. 712): «*Усіх заново повантажили на машини й повезли до двірця*» (ГП, с. 76).

Крім іменників, у художній мові твору письменниці наявні діалектні прикметники, які використано для номінації одруженої, вагітної жінки (**віддана, груба** (ГСЛ, с. 205), **тяжка**), для характеристики людини за її зовнішнім виглядом (**файний** ‘гарний, вродливий’ (ГСЛ, с. 611), **капарний** ‘неохайний, брудний, нечупарний’ (СБГ, с. 187; НРС, с. 136)), предмета за певними ознаками (**зівкий** ‘без смаку’ (ГП, с. 29)), ‘зіпсований, згірклий’ (СБГ, с. 166)), **лубкий** ‘твердий, цупкий’ (СБГ, с. 267)): «*Варвара на півроку старша від Стефки, ось рік як віддана*» (ГП, с. 8); «*Батько навідріз відмовився на поріг пустити, як почув, що Стефка груба*» (ГП, с. 7); «*Падоньку, то ти тяжка?! – голосила мама. – Тяжка й ніц не кажеш?! Я думала в’на поправилися, а в’на тяжка!*» (ГП, с. 170); «*Яка ти файна! – Борис не зводив із Ганни очей*» (ГП, с. 102); «*Якщо відверто, то фрау була доволі капарне бабисько як на німкеню*» (ГП, с. 96); «*Зівка й смердюча грудка ніяк не проходила в горло*» (ГП, с. 29); «*Прилипла до тіла одіж була лубкою й студила аж до кісточок*» (ГП, с. 67). У мові авторки зафіксовано також діалектну лексему **леда-який**, літературними відповідниками до якої діалектний словник подає слова ‘який-небудь, такий-сякий’ (СБГ, с. 255), проте академічний словник української мови кодифікує значення цієї лексики як ‘поганий, ледачий’ (СУМ IV, с. 467): «*Якби тут леда-якій дитині сказали, що вона має полишити притулок, це було б для неї справжнім покаранням*» (ГП, с. 60).

Серед діалектних дієслів зафіксовано лексики мовлення **галайкати** ‘голосно розмовляти’, **ріпанити** ‘горлати’, які мають емоційно насичену семантику, здебільшого негативно конотовану, та виражають інтенсивність

мовлення людини: «*Лиш-но сімнацять літ минуло, а вже сліпа, – галайкали по селі люди*» (ГП, с. 13); «*Ти вже? – ріпанила Микитиха...*» (ГП, с. 29). Спільні функціонально-семантичні значення ‘лаяти / сварити’, ‘дорікати / ганьбити’ характерні для експресивно-оцінних діалектних синонімів **фукати**, **лоточити**, **псякувати**, **желіпати**: «*Ненависна Китиха тільки фукала: сип більше, бо зерна не буде*» (ГП, с. 21); «*А як ти, моя Ганусько? Далі лоточит тебе твоя фрау?*» (ГП, с. 99); «*Ліпше би вже кричала й псякувала, – вносив ремарки Ярко...*» (ГП, с. 111); «*Сип, – желіпала Китиха, – най дощ відразу скропит!*» (ГП, с. 21). Нейтральне стилістичне забарвлення має лексема **дейкати** ‘говорити, казати’: «*Він [Тодось], як і більшість інших, уже навчився бути поштивим, дурне не дейкав...*» (ГП, с. 61). У поданих контекстах експресія дієслів використана для змалювання суб’єктивного ставлення до дій персонажів та відображення особливостей їхньої вдачі.

У художній мові авторки твору наявні діалектні дієслова для позначення вияву емоційних станів людини, які кодифікує академічний словник української мови з ремаркою *діал.*, зокрема: **банувати** ‘тужити, сумувати, журитися’ (ГСЛ, с. 33; СУМ I, с. 102), ‘жаліти, шкодувати’ (НРС, с. 47): «*Мартин іще досі банував за притулком і не знав, як виглядатиме школа, у яку він має тепер ходити*» (ГП, с. 109); **падкувати** ‘бідкатися’ (СУМ VI, с. 13): «*Лиш би долю добру мали, – падкував Павло*» (ГП, с. 121); **зворохобитися** ‘розхвилюватися’ (СУМ III, с. 497): «*Андрусь свиснув іще раз. Мартин зворохобився, скочив на рівні й пошкварив на вулицю...*» (ГП, с. 126); **спудитися** ‘лякатися’ (СУМ IX, с. 611): «*Чого спудився? Не визнає! Ховай бігом! Бо мене пан Стоцький заб’є*» (ГП, с. 51).

Серед інших діалектних дієслів зафіксовано лексеми **мельдувати(ся)** ‘відмічати(ся), записувати(ся)’ (СУМ-20, с. 1599): «*От і замельдувався [Борис] до Німеччини*» (ГП, с. 15); **чипіти** ‘непорушно сидіти, стояти на одному місці’ (СУМ XI, с. 267): «*Мартин чипів біля дверей і майже не дихав*» (ГП, с. 63); **бокувати** ‘ухилитися, сторонитися, уникати’ (СУМ I, с. 213): «*Надалі він [Мартин] бокував від його [Борисової] хати й ніколи не ставав із ним до розмови*» (ГП, с. 19); **цуперлити** ‘нести’ (ГП, с. 21): «*Пополудні Мартин цуперлив малого назад додому...*» (ГП, с. 21); **цуприкати** ‘важко, заледве, з останніх сил нести’ (ГП, с. 22): «*Спершу Стефка сама сунула глибоким снігом до лісу, застрягаючи по стан у снігу і, як могла, цуприкала додому на своєму горбі хащ,*

лиш би трохи нагріти піч» (ГП, с. 22); **пуцувати** ‘чистити’ (СУМ VIII, с. 410; СУГКР, с. 77): «Толоку Йосиф завжди робить у stodoli. День перед тим там справжній рейвах: пуцують, миють, солому виносять, щоб і для роботи місця було, і для танців» (ГП, с. 143); **втворяти** ‘відчиняти’ (СБГ, с. 572): «Перед сліпим усі запирають двері ще до того, як їх втворяють, Мартинцю, – зітхала Стефка» (ГП, с. 138); **видіти** ‘бачити’ (НРС, с. 72; ГСЛ, с. 119): «Рукам не конче видіти, ними треба робити, – заспокоювала себе [Стефка]» (ГП, с. 20); **товаришити** ‘бути товаришем’ (СУМ X, с. 161): «Варвара роками подругувала зі Стефкою, завжди хилилася до неї й до Мартина. Їхні діти також товаришили» (ГП, с. 129); **віддатися** ‘вийти заміж’ (НРС, с. 74): «Коли Ганна буде віддаватися, вона теж собі таку [сорочку] вишиє» (с. 89).

Значна частка діалектних лексем у тексті аналізованого твору є незрозумілими для мовців інших регіонів, з’ясування їх значення потребує додаткових зусиль від читача та вимагає використання спеціальної довідкової літератури, зокрема словників, тому авторка подекуди тлумачить діалектні слова посторінково та пояснює їх семантику через покликання з ремарками *діал.*, *гуцул.*

Крім лексичних діалектизмів, у тексті роману фіксуємо стійкі сполучення слів, характерні як для авторської мови, так і для мовлення персонажів, переважно відомі всім носіям української мови, оскільки більшість із них є кодифікованими, хоча письменниця репрезентує і власне регіональні конструкції. До таких одиниць зараховуємо дієслівні фраземи, які позначають дії чи стани людини: **не стояти у ласку** ‘не просити підтримки в кого-небудь’: «Якби не Мартин, утекла б світ за очі й нікому б у ласку не стояла» (ГП, с. 14); **гандри бити** ‘марнувати час’ (ФСУМ 1, с. 24), де **гандри** ‘дурниці’ (ГСЛ, с. 177): «Фрау Інтрід не сліпа. Бачить, що Ганна довгенько в крамниці бариться й гандри б’є» (ГП, с. 97); **дулі в’язати** ‘байдикувати’: «Ото вже фрау дулі в’язала!» (ГП, с. 106); **черпнути ківш лиха**, синонім до **випити ківш лиха** ‘зазнати багато горя, страждань, неприємностей повною мірою, настраждатися’ (ФСУМ 1, с. 97): «[Стефка] Черпнула ківш лиха замість любові...» (ГП, с. 15); **язик мозолити** ‘говорити багато зайвого, несуттєвого; базікати’ (СУМ-20, с. 1656): «Знала тільки, що дехто язик мозолив і навколо Стефки» (ГП, с. 33); **язиком тельнякати** ‘говорити багато і незв’язно’: «Тодось полюбляв хвалитися й у все встромляти свого носа. Як казала Стефка, так язиком тельнякав, як дурний із

печі» (ГП, с. 16); **дерти лаха** ‘базікати, байки розказувати’ (ГП, с. 144): *«На маєш! А я новий фартух купив. І копістку зробив. То яка з вас лишаєси? Через фартух? – дере лаха Оленка»* (ГП, с. 144); **в писки битися** ‘базікати, пліткувати’: *«Ото тепер люди будуть в писки битися...»* (ГП, с. 170); **носити в зубах; на губі висіти** ‘бути предметом для розмов, пліток’: *«Мартин сам себе не розумів. Знав лише, що цілий місяць його люди в зубах носять»* (ГП, с. 152); *«Чи то він більше не хотів у кожного на губі висіти...?»* (ГП, с. 152); **сіяти чорний мак** ‘призводити до поганих розмов’: *«Їм [людям] би тільки чорний мак сіяти, – зітхала Стефка»* (ГП, с. 153); **мастити п’яти лоєм** ‘готуватися до втечі; відступатися від чогось’ (ФСУМ 1, с. 459): *«Я все думав про вас, мамо, – тремтів його голос. І як до Марії йшов, такої думав? А тепер п’яти лоєм мастиш»* (ГП, с. 153); **хвоста показати** ‘тікати від кого-небудь’ (СУМ-20, с. 2551): *«... Чи волів усім хвоста показати?»* (с. 152); **лудити очі** ‘дурити, обманювати кого-небудь, приховувати правду від когось’ (СУМ-20, с. 1530): *«Ірцю, виходь за мене заміж, – ліз у пекло Мартин. За тебе? – не розуміла Ірця. За мене, – лудив сам собі очі»* (ГП, с. 158); **чарці вклонятися** ‘пиячити’: *«Робив [Трохим] для людей вікна й двері, лагодив різний обладунок, при тому чарці не вклонявся...»* (ГП, с. 15); **передки облизувати** ‘догоджати кому-небудь, плазувати перед кимсь’ (ФСУМ 2, с. 570): *«[Трохим] ... передки не облизував і був у пошанівку в односельців»* (ГП, с. 15); **смалити халяви** ‘залицятися до кого-небудь’ (ФСУМ 2, с. 832): *«Ледь устиг [Борис] відступити від Стефки, як уже до інших любасок халяви смалив»* (ГП, с. 14); **облежувати боки** ‘вилежуватися’ (СУМ-20, с. 2004): *«Знав [Борис] толк у столярстві, боки не облежував, та був не такий вправний, як батько»* (ГП, с. 15); **хоч вовків ганяй** ‘дуже холодно’ (ФСУМ 1, с. 188): *«Хай і в шлунку голодно, і вдома хоч вовків ганяй, та дитину любила більше за всіх на світі»* (ГП, с. 14); **хоч мички мич** ‘хтось покірний’ (ФСУМ 1, с. 489): *«Стала тиха, хоч мички мич»* (ГП, с. 14); **нести свій хрест** ‘терпеливо переборювати труднощі, незгоди’ (ФСУМ 2, с. 548): *«...й тепер мусила нести свій хрест та на Бога надіятися»* (ГП, с. 15); **най шляк трафит** ‘лайка, недобре побажання комусь при обуренні, досаді’ (СУМ XI, с. 492): *«Най то все шляк трафит!»* (ГП, с. 100). Варто зазначити, що власне регіональні фразеологізми вирізняються експресивно-оцінним значенням та репрезентують знижене просторічне мовлення.

Отже, у художній мові роману «Голос перепілки» Марії Ткачівської відображена говірка села Рожнів Косівського району Івано-Франківської області, для якої характерні такі морфологічні риси, як уживання 1) флексій -ов, -ев в орудному відмінку однини іменників першої відміни та в узгоджених формах займенників; 2) закінчення -еви в давальному відмінку однини іменників чоловічого роду другої відміни; 3) усічених основ займенників, їх давніх енклітичних форм та запозичених відповідників; 4) формантів -си, -сі у зворотних дієсловах (іноді самотійно в препозиції до дієслова); специфічних способів творення особових дієслів теперішнього часу, умовного способу; 5) різних прислівників, граматичне оформлення яких відрізняється від літературної мови, усічення їх основ, заміни розмовними формами; 6) числівників для позначення чисел другого десятка, 7) часток, сполучників, інтер'єктивів.

У тексті роману широко представлені лексеми покутсько-буковинського, гуцульського і наддністрянського говорів, побутують запозичення з інших мов, переважно польської та німецької, більшість яких кодифікують діалектні та академічні словники (із ремаркою – *діал.*) української мови. Поєднання мовних репрезентантів сусідніх говорів у говірці села Рожнів засвідчує її перехідний статус. Аналіз тексту роману дозволив виокремити різні лексико-семантичні групи слів для номінації осіб за різними диференційними ознаками (спорідненість, вік, соціальний статус тощо), називання одягу й головних уборів, речей господарського призначення та хатнього начиння, страв і продуктів харчування, тварин, для позначення ознак, дій, процесів, станів тощо. Значний словниковий пласт становлять фразеологізми, окремі з них містять регіональні компоненти та зберігають специфічно-національні риси, конотативне значення їх зумовлене контекстом. Лексика говірки характерна як для мовлення персонажів, так і для авторського опису позасюжетних елементів.

М. Ткачівська свідомо використовує в тексті роману діалектний матеріал як стилістичний засіб для мовної характеристики персонажів твору, для опису різних побутових та життєвих ситуацій, для підсилення реалістичного відтворення дійсності. Перспективи подальших досліджень убачаємо у вивченні діалектних елементів у творах різних письменників, зокрема і представників південно-західного наріччя.

ЛІТЕРАТУРА

Бігусяк, М. В. (2008). До питання гуцульсько-покутського діалектного порубіжжя на теренах Івано-Франківщини. [У:] *Вісник Прикарпатського національного університету. Сер. Філологія (мовознавство)*. Івано-Франківськ, вип. XIX–XX, с. 26–29.

Глібчук, Н., Костів, О. (2023). *Українська діалектологія*. Львів, 552 с.

Грещук, В., Грещук, В. (2010). *Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис*. Івано-Франківськ, 309 с.

Зубрицька, М. (2016). Лексико-семантичні особливості бойківських говірок у художньому дискурсі Івана Франка. [У:] *Проблеми гуманітарних наук. Серія «Філологія»*, вип. 38, с. 101–107.

Коваленко, Б. О. (2020). *Від ідіолекту до літературної мови: Поділля кінця XIX – початку XX ст. Монографія*. Кам'янець-Подільський, 392 с.

Колоїз, Ж. В. (2010). Діалектизми в романі Марії Матіос «Солодка Даруся». [У:] *Філологічні студії*, вип. 4, с. 98–117.

Комарова, З. І. (2024). Фонетичні діалектні особливості художньої мови Марії Ткачівської. [В:] *Українські студії в європейському контексті*, № 9, с. 45–52.

Матвіяс, І. Г. (2005). Відображення бойківського говору в художній прозі Івана Франка. [У:] *Культура слова*, вип. 65, с. 21–25.

Матвіяс, І. (2010). Говіркові риси в мові творів Ольги Кобилянської. [В:] *Українська мова*, № 1, с. 32–38.

Стецик, Х. М., Добровольська, Л. А. (2018). Наддністрянський говір у художній мові Б. Лепкого. [In:] *Science and Education a New Dimension. Philology*, VI(45), Issue: 152, pp. 74–76.

Стецик, Х. М., Оксамитна, Х. М. (2021). Наддністрянські діалектні елементи в художній мові Осипа Маковея. [У:] *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, т. 32 (71), № 5, ч. 1, с. 53–57.

Тищенко, Т., Зелінська, О. (2012). Виразальний потенціал діалектної лексики у романах Марії Матіос. [У:] *Вісник Прикарпатського національного університету. Філологія*. Івано-Франківськ, вип. XXXII–XXXIII, ч. 2, с. 263–268.

ДЖЕРЕЛА (УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ)

АУМ – Атлас української мови. В 3 т. Т. 2. Волинь, Наддністрянщина, Закарпаття і суміжні землі. Київ, 1988.

ГГ – Гуцульські говірки. Короткий словник. Я. Закревська (відп. ред.). Львів, 1997, 232 с.

ГП – Ткачівська М. Голос перепілки : роман. Харків, 2018, 192 с.

ГСЛ – Хобзей Н., Ястремська Т., Сімович О., Дидик-Меуш Г. Гуцульські світи. Лексикон. Львів, 2013, 668 с.

ЕСУМ – Етимологічний словник української мови. У 7 тт. О. С. Мельничук (голов. ред.). Київ, 1982–2006.

НРС – Шило Г. Наддністрянський регіональний словник. Львів, 2008, 288 с.

СБГ – Словник буковинських говірок. Н. В. Гуйванюк (заг. ред.). Чернівці, 2005, 687 с.

СГГ – Негрич М. Скарби гуцульського говору: Березови. Львів, 2008, 224 с.

СУГКР – Словник українських говірок Карпатського регіону: пояснення та походження. Д. Савчук (уклад.). Київ; Косів, 2012, 152 с.

СУМ – Словник української мови. В 11 тт. URL : <http://sum.in.ua/> (дата запиту: 06.01.2025).

СУМ-20 – Словник української мови ONLINE. Тт. 1–15. URL : <https://sum20ua.com/> (дата запиту: 06.01.2025).

ТСДГГ – Шкрумеляк М. С. Тлумачний словник-довідник гуцульських говірок. Івано-Франківськ, 2016, 176 с.

ФСУМ – Фразеологічний словник української мови. У 2 кн. В. М. Білоноженко та ін. (уклад.). Київ, 1999, 984 с.

REFERENCES

Bihusiak, M. V. (2008). Do pytan'nia hutsul'sko-pokut'skoho dialekt'noho porubizhzhia na terenakh Ivano-Frankivshchyny. [U:] Visnyk Prykarpatskoho natsional'noho universytetu. Ser. Filolohiia (movoznavstvo). Ivano-Frankivsk, vyp. KhIKh–KhKh, s. 26–29.

Hlibchuk, N., Kostiv, O. (2023). Ukrainska dialektolohiia. Lviv, 552 s.

Greshchuk, V., Greshchuk, V. (2010). Pivdenno-zakhidni dialekty v ukrainskii khudozhnii movi. Narys. Ivano-Frankivsk, 309 s.

Zubrytska, M. (2016). Leksyko-semantychni osoblyvosti boikivskykh hovirok u khudozhnomu dyskursi Ivana Franka. [U:] Problemy humanitarnykh nauk. Seriia «Filolohiia», vyp. 38, s. 101–107.

Kovalenko, B. O. (2020). Vid idiolektu do literaturnoi movy: Podillia kintsia KhIKh – pochatku KhKh st. Monohrafiia. Kam'ianets-Podil'skyi, 392 s.

Koloiz, Zh. V. (2010). Dialektyzmy v romani Marii Matios «Solodka Darusia». [U:] Filolohichni studii, vyp. 4, s. 98–117.

Komarova, Z. I. (2024). Fonetychni dialekt'ni osoblyvosti khudozhnoi movy Marii Tkachivskoi. [V:] Ukrainski studii v yevropeiskomu konteksti, № 9, s. 45–52.

Matviias, I. H. (2005). Vidobrazhennia boikivskoho hovoru v khudozhnii prozi Ivana Franka. [U:] Kultura slova, vyp. 65, s. 21–25.

Matviias, I. (2010). Hovirkovi rysy v movi tvoriv Olhy Kobylianskoi. [V:] Ukrainska mova, № 1, s. 32–38.

Stetsyk, Kh. M., Dobrovolska, L. A. (2018). Naddnistrianskyi hovir u khudozhnii movi B. Lepkoho. [In:] Science and Education a New Dimension. Philology, VI(45), Issue: 152, pp. 74–76.

Stetsyk, Kh. M., Oksamytna, Kh. M. (2021). Naddnistrianski dialekt'ni elementy v khudozhnii movi Osypa Makoveia. [U:] Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernad'skoho. Seriia : Filolohiia. Zhurnalistyka, t. 32 (71), № 5, ch. 1, s. 53–57.

Tyshchenko, T., Zelinska, O. (2012). Vyrachhalnyi potentsial dialekt'noi lekspyky u romanakh Marii Matios. [U:] Visnyk Prykarpatskoho natsional'noho universytetu. Filolohiia. Ivano-Frankivsk, vyp. KhKhKhII–KhKhKhIII, ch. 2, s. 263–268.

DZHERELA (UMOVNI SKOROCHENNIA)

AUM – Atlas ukrainskoi movy. V 3 t. T. 2. Volyn, Naddnistrianshchyna, Zakarpattia i sumizhni zemli. Kyiv, 1988.

НН – Hutsul'ski hovirky. Korotkyi slovnyk. Ya. Zakrevska (vidp. red.). Lviv, 1997, 232 s.

НН – Tkachiv'ska M. Holos perepilky : roman. Kharkiv, 2018, 192 s.

HSL – Khobzei N., Yastremska T., Simovych O., Dydyk-Meush H. Hutsulski svity. Leksykon. Lviv, 2013, 668 s.

ESUM – Etymolohichniy slovnyk ukrainskoi movy. U 7 tt. O. S. Melnychuk (holov. red.). Kyiv, 1982–2006.

NRS – Shylo H. Naddnistrianskyi regionalnyi slovnyk. Lviv, 2008, 288 s.

SBH – Slovnyk bukovynskykh hovirok. N. V. Huivaniuk (zah. red.). Chernivtsi, 2005, 687 s.

SHH – Negrych M. Skarby hutsulskoho hovoru: Berezovy. Lviv, 2008, 224 s.

SUHKR – Slovnyk ukrainskykh hovirok Karpatskoho rehionu: poiasnennia ta pokhodzhennia. D. Savchuk (uklad.). Kyiv; Kosiv, 2012, 152 s.

SUM – Slovnyk ukrainskoi movy. V 11 tt. URL : <http://sum.in.ua/> (data zapytu: 06.01.2025).

SUM-20 – Slovnyk ukrainskoi movy ONLINE. Tt. 1–15. URL : <https://sum20ua.com/> (data zapytu: 06.01.2025).

TSDHH – Shkrumeliak M. S. Tlumachnyi slovnyk-dovidnyk hutsulskykh hovirok. Ivano-Frankivsk, 2016, 176 s.

FSUM – Frazelohichniy slovnyk ukrainskoi movy. U 2 kn. V. M. Bilonozhenko ta in. (uklad.). Kyiv, 1999, 984 s.

*Подано до редакції 22.03.2025 року
Прийнято до друку 15.04.2025 року*